

УДК 351.713:(339.543:629.4)

В. В. Прокопенко

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ РУХОМОГО СКЛАДУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Стаття присвячена характеристиці та деталізації порядку проведення митного контролю рухомого складу залізничного транспорту. Встановлено, що до рухомого складу залізничного транспорту застосовуються такі форми митного контролю: перевірка документів та відомостей, огляд та переогляд залізничних транспортних засобів. Визначено коло осіб, які беруть участь у митних формальностях відносно рухомого складу залізничного транспорту, – залізниця, митниця. Доведено, що митний контроль рухомого складу залізничного транспорту складається з митних формальностей: повідомлення посадових осіб митниці про перетин митного кордону України рухомого складу залізничного транспорту та отримання відповідних документів; робота з наданими документами та прийняття відповідного рішення; проведення митного огляду (переогляду) рухомого складу залізничного транспорту.

Ключові слова: залізниця, митний контроль, митні формальності, міжнародне залізничне сполучення, огляд, перевірка документів, переогляд, рухомий склад залізничного транспорту.

Постановка проблеми. Усі товари та транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України, підлягають митному контролю. Наведена норма є загальною і набуває уточнення залежно від конкретного виду товару та транспортних засобів комерційного призначення, які обумовлюють специфіку митного контролю, порядок, форми та обсяги його застосування. Залізничний транспорт, забезпечуючи лівову частку перевезень, є і залишається вагомою складовою частиною транспортної системи країни, а тому потребує проведення митного контролю із урахуванням способу та кількості перевезень, напрямків та інтервалу руху тощо. При цьому необхідною умовою митного контролю є виконання мінімуму митних формальностей, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи.

Аналіз дослідження даної проблеми. Здійсненню митного контролю, його конкретних форм, у тому числі на різних видах транспорту, присвячували свої роботи такі науковці, як К.В. Бережна, Є.В. Додін,

Ю.М. Дьомін, О.О. Зотенко, А.В. Мазур, П.В. Пашко, Л.М. Пісьмаченко, Д.В. Приймаченко та інші. Проте тематика здійснення митного контролю на залізничному транспорті, рухомого складу залізничного транспорту залишається мало освоєною, характеризується фрагментарним дослідженням окремих питань.

Метою статті є дослідження здійснення митного контролю рухомого складу залізничного транспорту та порядку застосування митних формальностей під час здійснення митного контролю.

Виклад основного матеріалу. Митний контроль складається з митних формальностей, які, у свою чергу, включають низку дій. Виходячи зі змісту поняття «митні формальності», яке надається в п. 29 ч. 1 ст. 4 МК України, стає зрозумілим, що як відповідні особи (перевізник, декларант, інші уповноважені особи тощо), так і органи доходів і зборів (посадові особи відповідних підрозділів митниці) із метою дотримання вимог митного законодавства здійснюють комплекс дій щодо переміщуваних через митний кордон України товарів та транспортних засобів.

Перш за все необхідно визначитись із об'єктом митного контролю на залізнич-

ному транспорту. Такими об'єктами є пасажирів, вантажі, багаж, вантажобагаж, пошта та рухомий склад залізничного транспорту, який відповідно до п. 3 Технічного регламенту безпеки рухомого складу залізничного транспорту включає: локомотиви; моторвагонний рухомий склад; пасажирські вагони локомотивної тяги; вантажні вагони; спеціальний рухомий склад залізничного транспорту; складові частини рухомого складу залізничного транспорту [1].

У залежності від напрямку переміщення через митний кордон України (ввезення, вивезення, транзит) митні формальності на залізничному транспорті значно різняться, та і не всі форми митного контролю, які передбачені МК України, застосовують посадові особи митниць. Найбільш розповсюдженими формами митного контролю в міжнародному залізничному сполученні, які застосовують посадові особи митниць є перевірка документів та відомостей, огляд та переогляд товарів, залізничних транспортних засобів, а відносно пасажирів – перевірка документів та відомостей, огляд та переогляд ручної поклажі, багажу, особистий огляд громадян.

Звернемо увагу і на коло осіб, які приймають участь у цих формальностях. Якщо мова йде про формальності, пов'язані з переміщенням через митний кордон України товарів (вантажів), учасниками таких формальностей (в загальному вигляді) є відправник, залізниця, митниця, отримувач. У разі ввезення на митну територію України товарів залізничними транспортними засобами учасниками є залізниця, митниця, отримувач, у разі вивезення – відправник, залізниця, митниця, а в разі транзиту (прохідного) – залізниця, митниця. Відносно залізничного транспортного засобу незалежно від напрямку переміщення через митний кордон України – залізниця, митниця. Відносно пасажирів незалежно від напрямку переміщення через митний кордон України – пасажир, митниця.

Враховуючи мету статті, зупинимось на розгляді порядку застосування митних формальностей на рухомому складі залізничного транспорту.

Під час ввезення залізничного рухомого складу на митну територію України пер-

ша формальність – це повідомлення посадових осіб митниці про перетин митного кордону України залізничним транспортним засобом та отримання відповідних документів.

Як правило, така інформація надається працівниками прикордонної станції митниці наприкінці кожного дня, яка містить кількість запланованих на наступний день міжнародних залізничних сполучень, тобто надання загальної інформації на наступну добу. При безпосередньому перетині митного кордону України працівники прикордонної станції надають митниці інформацію про конкретне міжнародне сполучення щодо залізничного транспортного засобу, а саме: пасажирське, вантажне, порожнє; кількість вагонів, у тому числі і багажних; характер вантажу тощо. Подання працівниками прикордонної передавальної станції посадовим особам митниці документів, які визначені п. 4 ч. 1 ст. 335 МК України, є останньою дією. При цьому посадова особа митниці у відповідних документах (залізничній накладній, передатній відомості) проставляє дату та час прийняття й повернення документів.

Таким чином, аналізована митна формальність виконується виключно працівниками залізниці і складається з трьох дій:

- 1) надання загальної інформації на наступну добу;
- 2) надання інформації про конкретне міжнародне сполучення;
- 3) подання митниці документів.

Необхідно зазначити, що проаналізована митна формальність характерна і для вивезення за межі митної території України та транзиту територією України залізничного рухомого складу.

Наступна формальність – це робота з наданими документами та прийняття відповідного рішення посадовою особою митниці. Першою дією після отримання документів від працівника станції призначення, або вантажоодержувача, або вповноваженої ним особи, є ознайомлення з поданими документами та відомостями посадовою особою митниці, після чого вона проставляє відбитки штампа «Під митним контролем» у встановленому порядку.

Наступна дія здійснюється спільно з працівником прикордонної станції – про-

ведення перевірки кількості та номерів залізничних транспортних засобів, що надходять, цілісності пломб, запірно-пломбувальних пристроїв, стану збереження товарів на відкритому рухомому складі, в порядку і строки, встановлені технологічною схемою роботи станції, погодженою з відповідним митницею та органом охорони державного кордону. Про всі виявлені такою перевіркою невідповідності працівники прикордонної станції складають акт згідно зі ст. 253 МК України (складається в 4-х примірниках: перший примірник призначено для залізниці, що переміщує товари через митний кордон України, другий – для митниці за місцем його складання, третій – для митниці призначення, четвертий – для власника товару). Форма акта про невідповідність товарів відомостям, зазначеним у потрібних для здійснення митного контролю документах, про пошкодження товарів чи їх упаковки або маркування затверджена наказом ДМС України від 18.11.2002 р. № 630 [2].

У випадках, передбачених Правилами перевезення вантажів та міжнародними угодами, складається комерційний акт і акт про невідповідність товарів відомостям, зазначеним у потрібних для здійснення митного контролю документах, про пошкодження товарів чи їх упаковки або маркування. Акти підписуються працівниками залізниці та посадовими особами митниці, які проводили перевірку, із зазначенням їх прізвищ і поставленням підписів. Примірники цих актів долучаються працівником залізниці до перевізних документів і направляються до митниці призначення.

Перевірка та реєстрація посадовою особою митниці документів на відповідність даних, зазначених у них, даним, наведеним у передатній відомості, відповідність засобів ідентифікації даним, зазначеним у документах, комплектність товаросупровідних документів є також окремою дією, після чого приймає одне з таких рішень про:

1) здійснення митного оформлення товарів (вантажів);

2) повернення товарів за межі митного кордону (в тому числі за заявою вантажовласника або вантажоперевізника);

3) неможливість пропуску товарів на митну територію України;

4) направлення товарів на митну територію України в митницю призначення під митним контролем.

Після прийняття одного з вищевказаних рішень проводяться митні формальності, пов'язані з митним оформленням. Слід зазначити, що митний контроль та митне оформлення настільки взаємозв'язані, що належність виключно до одного із них деяких митних формальностей носить умовний характер.

Таким чином, митна формальність робота з наданими документами та прийняття відповідного рішення посадовою особою митниці складається з таких дій:

1) ознайомлення посадовою особою митниці з поданими документами;

2) проведення перевірки рухомого складу залізничного транспорту (здійснюється спільно з працівниками залізниці);

3) складання відповідних актів у разі виявлення невідповідності (виконання цієї дії покладається на працівника залізниці, і така дія є факультативною, необов'язковою);

4) перевірка та реєстрація посадовою особою митниці документів;

5) прийняття рішення.

Митні органи мають право проводити митний огляд та переогляд залізничних транспортних засобів, товарів (незалежно від напрямку переміщення) із метою перевірки законності переміщення через митний кордон України, відповідності даних, наведених у перевізних та товаросупровідних документах, фактичним. Однак згідно ч. 2 ст. 359 МК України митному огляду не підлягають засоби залізничного транспорту, які перевозять офіційні державні делегації. У даному випадку підставою для звільнення транспортного засобу від митного огляду є подання органу доходів і зборів офіційного повідомлення Міністерства закордонних справ України [3].

Порядок проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення затверджений наказом Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316 [4]. Посадова особа митниці за результатами системи управління ризиками у порядку, визначеному

наказом Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684 [5], приймає рішення про проведення огляду залізничних транспортних засобів і товарів, що перебувають під митним контролем, багажу (вантажобагажу) та обсяг його проведення. Слід зазначити, що в пунктах пропуску через митний кордон України переважно здійснюються аналіз та оцінка ризиків на предмет наявності нефіскальних ризиків, а також ризиків недоставки товарів до митниці призначення або їх підміни.

У разі виявлення пошкодження або втрати митного забезпечення, накладеного на транспортні засоби, чи за наявності інших видимих ознак можливого несанкціонованого доступу до залізничного транспортного засобу, що перебуває під митним контролем, може проводитися переогляд рухомого складу залізничного транспорту.

Про результати огляду (переогляду) складається акт про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу, який затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 636 [6].

Наказом Міністерства фінансів України від 25.05.2012 р. № 602 встановлені випадки, коли окремі вагони, локомотиви та інші елементи рухомого складу на вимогу митниці можуть бути виключені зі складу поїзда для здійснення митного контролю, якщо проведення такого контролю в складі поїзда неможливе [7].

Незважаючи на те, що ч. 2 ст. 338 МК України передбачає за результатами застосування системи управління ризиками огляд транспортних засобів комерційного призначення або ідентифікаційний, або частковий, або повний, на залізничних транспортних засобах в основному застосовується частковий огляд із вибіркоvim обстеженням транспортного засобу та рідше – повний огляд.

У випадку, передбаченому п. 2 ч. 3 ст. 338 МК України, огляд залізничного транспортного засобу проводиться за письмовим рішенням керівника органу доходів і зборів або особи, яка виконує його обов'язки, а огляд товарів, які переміщуються залізничним транспортним засобом, проводиться за письмовим рішенням ке-

рівника органу доходів і зборів або особи, яка виконує його обов'язки у випадках, передбачених ч. 3 ст. 338 МК України.

Переогляд товарів, залізничних транспортних засобів проводиться в разі виявлення пошкодження або втрати митного забезпечення, накладеного на зазначені транспортні засоби, чи за наявності інших видимих ознак можливого несанкціонованого доступу до товарів, що перебувають під митним контролем. Крім того, огляд та переогляд товарів, залізничних транспортних засобів може бути проведений відповідно до ч. 5 ст. 338 МК України на підставах, передбачених Постановою КМ України від 23 травня 2012 р. № 467 [8].

У загальному вигляді митна формальність проведення митного огляду залізничного транспортного засобу складається з таких дій:

- 1) аналіз результатів застосування системи управління ризиками та інформування керівника відповідного підрозділу митниці для прийняття рішення про проведення огляду;

- 2) оформлення рішення;

- 3) інформування перевізника;

- 4) безпосереднє проведення огляду;

- 5) складання акту проведення огляду.

Висновки і пропозиції. Таким чином, митний контроль рухомого складу залізничного транспорту складається з таких митних формальностей:

- 1) повідомлення посадових осіб митниці про перетин митного кордону України рухомого складу залізничного транспорту та отримання відповідних документів;

- 2) робота з наданими документами та прийняття відповідного рішення;

- 3) проведення митного огляду (переогляду) рухомого складу залізничного транспорту.

Крім того, проведено дослідження дозволяє констатувати, що до цього часу діє спільний наказ Державної митної служби України і Міністерства транспорту та зв'язку України від 18.09.2008 р. № 1019/1143 [9], яким затверджені Інструкції: про взаємодію посадових осіб митних органів, що здійснюють митні процедури з товарами (вантажами), переміщуваними залізничними вантажними поїздами, і працівників залізниць України; про взаємодію посадо-

вих осіб митних органів, що здійснюють митні процедури з багажем і вантажобагажем, переміщуваними в багажних вагонах, і працівників залізниць України.

Ознайомлення зі змістом цих інструкцій дозволяє стверджувати про «застарілість» та невідповідність термінології та деяких норм діючому українському законодавству. Крім того, у вказаних інструкціях міститься низка посилань на нормативні акти, які вже значний період часу не діють (втратили чинність). У зв'язку із цим пропонується Міністерству фінансів України та Міністерству інфраструктури України розробити та прийняти відповідний нормативний акт щодо врегулювання митних правовідносин, виникаючих у міжнародному залізничному сполученні.

Список використаної літератури:

1. Про затвердження Технічного регламенту безпеки рухомого складу залізничного транспорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1194 // Офіційний вісник України. 2016. – № 12. – Ст. 501.
2. Про затвердження форми акта про невідповідність товарів відомостям, зазначеним у потрібних для здійснення митного контролю документах, про пошкодження товарів чи їх упаковки або маркування: наказ Державної митної служби України від 18.11.2002 р. № 630 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 49. – Ст. 2225.
3. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.
4. Про затвердження Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення: наказ Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 18. – Ст. 616.
5. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю: наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 70. – Ст. 2323.
6. Про затвердження форми Акта про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу: наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 636 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 51. – Ст. 2049.
7. Про визначення переліку виняткових випадків, коли окремі вагони, локомотиви, інші елементи рухомого складу можуть бути виключені зі складу поїзда для проведення митного контролю: наказ Міністерства фінансів України від 25.05.2012 р. № 602 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 46. – Ст. 1815.
8. Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2012 р. № 467 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 41. – Ст. 1578.
9. Про затвердження інструкцій про взаємодію посадових осіб митних органів, що здійснюють митні процедури в міжнародному залізничному сполученні, і працівників залізниць України: наказ Державної митної служби України і Міністерства транспорту та зв'язку України від 18.09.2008 р. № 1019/1143 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 95. – Ст. 3151.

Прокопенко В. В. Таможенный контроль подвижного состава железнодорожного транспорта

Статья посвящена характеристике и детализации порядка проведения таможенного контроля подвижного состава железнодорожного транспорта. Установлено, что к подвижному составу железнодорожного транспорта применяются следующие формы таможенного контроля: проверка документов и сведений, досмотр и передосмотр железнодорожных транспортных средств. Определен круг лиц, участвующих в таможенных формальностях относительно подвижного состава железнодорожного транспорта, – железная дорога, таможня. Доказано, что таможенный контроль подвижного состава железнодорожного транспорта состоит из следующих таможенных формальностей: уведомление должностных лиц таможни о пересечении таможенной границы Украины подвижного состава железнодорожного транспорта и получение соответствующих

документов; работа с предоставленными документами и принятие соответствующего решения; проведение таможенного досмотра (передосмотра) подвижного состава железнодорожного транспорта.

Ключевые слова: железная дорога, таможенный контроль, таможенные формальности, международное железнодорожное сообщение, досмотр, проверка документов, передосмотр, подвижной состав железнодорожного транспорта.

Prokopenko V. Customs control of a rolling stock of a railway transport

This article focuses on the description and detail of the order of conducting customs control of a rolling stock of a railway transport. It was established that the following forms of customs control are applied to a rolling stock of railway transport: checking documents and information, examination and re-examination of rail vehicles. It is determined the circle of people who are taking participation in customs formalities regarding a rolling stock of the railway transport - railway, customs. It is proved that the customs control of the rolling stock of the railway transport consists of the following customs formalities: notification of customs officials about the crossing of the customs border of Ukraine by a rolling stock of a railway transport and reception of relevant documents; work with submitted documents and acceptance of appropriate decision; carrying out of a customs examination (re-examination) of a rolling stock of railway transport.

Key words: railway, customs control, customs formalities, international railway transport, examination and re-examination, checking of documents, rolling stock of railway transport.